

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ҰЛТТЫҚ БАНКІ
№ 33 БАСПАСӨЗ РЕЛИЗИ
2007 ЖЫЛҒЫ 7 ҚЫРКҮЙЕК

Қаржы нарығындағы ахуал, халықаралық резервтер, ақша базасы, Ұлттық қордың шоттарындағы ақша қаражаты және ағымдағы жылдың қыркүйегіндегі ноталар шығару кестесі туралы

1. Инфляция. Қазақстан Республикасы Статистика агенттігінің ресми деректері бойынша 2007 жылғы тамызда инфляция 0,7% құрады (2006 жылғы тамызда – 0,2%). Азық-түлік тауарларының бағасы - 0,9%, азық-түлікке жатпайтын тауарлар 0,6%, ақылы қызмет көрсету 0,5%-ға өсті.

Өткен айда азық-түлік тауарлары нарығында көп дәрежеде жұмыртқа – 5,5%, нан және жарма өнімдері – 2,7%, қант - 1,9% қымбаттады. Ет және сүт өнімдерінің бағасы тиісінше 1,7% және 1,3% өсті. Жеміс және көкөніс - 4,1% арзандады.

Азық-түлікке жатпайтын тауарлар тобында бензин - 2,1%, үйге қажетті заттар, киім және аяқ киім - 0,5% қымбаттады.

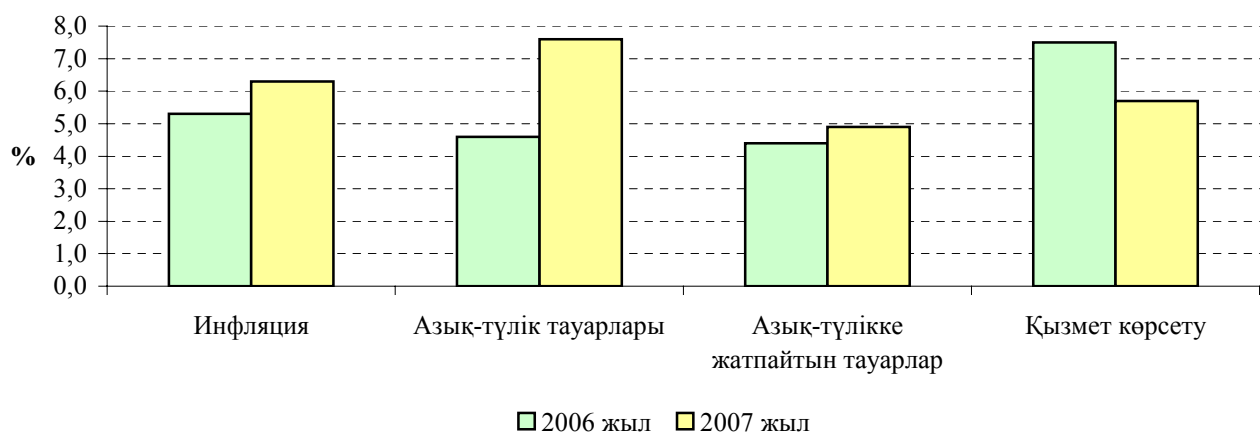
Халыққа ақылы қызмет көрсету құрылымында тұрғын үй-коммуналдық қызмет көрсету 0,5% (негізінен тұрғын үйді жалға алу және ұстау есебінен - тиісінше 1,8% және 1,7%) қымбаттады. Бұл ретте электр энергиясы, газ және басқа да отын түрлері 0,2% қымбаттады, оның ішінде сұйытылған газ – 1,2%, газбен жабдықтау – 0,6% және электр энергиясы – 0,1%. Медициналық қызмет көрсету бағасы және тарифтер - 1,0%, көлік қызметі - 0,8% өсті.

2007 жылғы қаңтар-тамыз үшін инфляция 6,3% болды, ол 2006 жылғы тиісті кезеңде - 5,3% болды.

Инфляцияның жоғары деңгейде сақталуына осы кезеңде азық-түлік және азық-түлікке жатпайтын тауарлар бағасының 7,6% және 4,9% (2006 жылғы қаңтар-тамыз – тиісінше 4,6% және 4,4%) өсуі себепші болды, негізінен ет және еттен жасалған өнімдердің - 12,6%, нан және жарма өнімдерінің - 7,8%, сондай-ақ үйге қажетті заттардың - 4,1% қымбаттауы есебінен болды (1-график).

1-график

2006 және 2007ж.ж. қаңтар-тамыздағы инфляция және оның құрамдас бөліктері*

2007 жылғы тамызда инфляция жылдық көрсеткіште 9,4% (2006 жылғы желтоқсанда – 8,4%) болды.

2. Халықаралық резервтер және ақша базасы.

Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің Халықаралық резервтері (Ұлттық қордың ақшасын есепке алмағанда) және ақша базасы 2007 жылғы 29 тамызда мынадай болды:

	Ағымдағы бағамен	Тұрақты бағамен ¹
Таза халықаралық резервтер, млн. долл.	21 233,6	21 170,6
оның ішінде:		
ЕАВ ² -мен таза активтер	19 793,7	19 793,7
Алтын	1 439,9	1 376,9
Ақша базасы, млрд. теңге	1 751,1	1 751,1
Тар ақша базасы ³ , млрд. теңге	1 746,5	1 746,5
ЕДБ ⁴ ҚРҰБ-дегі мерзімді депозиттері, млрд. теңге	4,6	4,6
КЗТ/USD (кезең соңында)	126,05	127,00
Алтынның бағасы (1 трой унциясына USD-мен)	664,75	635,70

1 теңгенің АҚШ долларына бағамы және алтынның бағасы 2006 жылдың соңындағы дерекпен көрсетілген.

2 ЕАВ-мен таза активтер – бұл жалпы активтер мен резидент еместер алдындағы міндеттемелер арасындағы ЕАВ-мен айырмашылығы.

3 тар ақша базасы – бұл ЕДБ-дің ҚРҰБ-дегі мерзімді депозиттерін есепке алмағандағы ақша базасы.

4 ЕДБ – екінші деңгейдегі банктер.

2007 жылғы тамызда Ұлттық Банктің халықаралық резервтері төмендеді.

Ұлттық Банктің таза халықаралық резервтері ағымдағы бағамен 9,2% азайды (немесе 2 163,7 млн. АҚШ долл.).

Үкіметтің шоттарына валютаның түсуіне қарамастан ішкі валюта нарығында валюта сату және Қаржыминінің сыртқы борышына қызмет көрсету бойынша операциялар жүргізу және екінші деңгейдегі банктердің Ұлттық Банктегі корреспонденттік шоттарындағы шетел валютасындағы қалдықтардың азаюы таза валюта қорларының (ЕАВ) 2 159,4 млн.долл. азаюына әкелді. Алтындағы активтер әлемдік нарықтағы бағасының 0,3% төмендеуі нәтижесінде 4,3 млн.долл. төмендеді.

Ұлттық Банктің таза халықаралық резервтері тұрақты бағамен 9,3%, ЕАВ-мен таза активтер - 9,8% төмендеді, алтындағы активтер өзгерген жоқ.

Елдің халықаралық резервтері тұтастай алғанда (ағымдағы бағамен), Ұлттық қордың ақшасын қоса есептегенде (алдын ала деректер бойынша 18 356,1 млн.долл.) 4,5% азайды және 39 611,6 млн. долл. болды.

2007 жылғы тамызда Ұлттық Банктің таза ішкі активтерінің өсуі (Ұлттық Банктің айналыстағы қысқа мерзімді ноталары көлемінің төмендеуі) **ақша базасының** 3,2%-ға (немесе 54,7 млрд.теңгеге) кеңеюіне себепші болды.

Тар ақша базасы, яғни екінші деңгейдегі банктердің Ұлттық Банктегі мерзімді депозиттерін есепке алмағандағы ақша базасы 1746,5 млрд. теңгеге дейін ұлғайды (жыл басынан бері - кеңею 27,5%).

Ақша массасы 2007 жылғы шілдеде банк жүйесіндегі таза ішкі активтердің ұлғаюы салдарынан 2,9%-ға, 4618,0 млрд. теңгеге дейін (жыл басынан бері – 44,9%) ұлғайды.

2007 жылғы шілдеде **айналыстағы қолма-қол ақша** 2,8%-ға 815,4 млрд. теңгеге дейін (жыл басынан бері 35,7%-ға), ал банк жүйесіндегі депозиттер 2,9%-ға 3802,2 млрд. теңгеге дейін (жыл басынан бері 23,6%-ға) өсті. Депозиттердің өсу қарқынының айналыстағы қолма-қол ақшаның өсу қарқынымен салыстырғанда аздап басып озуы депозиттердің ақша массасының құрылымындағы 82,3% құраған үлесінің өзгеруіне әсер еткен жоқ.

2007 жылғы шілдедегі ақша базасының ұлғаюы аясында ақша массасы көлемінің артуы ақша мультипликаторы мәнінің 2,69-дан 2,72 дейін өсуіне себепші болды.

3. Валюта нарығы. Айдың ішінде АҚШ долларына қатысты теңгенің бағамы 1 доллар үшін 123,03-126,25 теңге ауқымында өзгеріп отырды. 2007 жылғы тамызда 2,1% құнсызданды (жыл

басынан бері – 0,6% нығайды) және тамыздың аяғында теңгенің биржалық бағамы бір доллар үшін 126,25 теңгені құрады.

Тамызда Қазақстан Қор биржасындағы биржалық операциялардың көлемі қосымша саудасаттықтағы мәмілелерді есепке алғанда шілдедегімен салыстырғанда 38,5% өсті және 10,0 млрд. АҚШ долларын (жыл басынан бері – 52,6 млрд. долл.) құрады.

Валюта нарығында Ұлттық Банк шетел валютасын сатушы ретінде басым шықты. 2007 жылғы тамызда Ұлттық Банктің шетел валютасын нетто-сатуы 4,6 млрд. АҚШ долларына жетті, оның ішінде ҚҚБ-да – 3,7 млрд. АҚШ долларына, банкаралық нарықта – 0,9 млрд. долл. АҚШ жетті.

Теңгенің биржалық бағамы тамыздың аяғында бір АҚШ доллары үшін 126,25 теңге деңгейінде қалыптасты, оның әлсіреуі 2,1% (2006 жылғы тамызда – 5,8%) құрады.

Тамыздың айығында бірнеше күн бойына қолма-қол шетел валютасы нарығында қолма-қол долларға дүрбелең туғызған сұраныс байқалды, бұл ретте сатып алу және сату бағамы арасындағы маржа 10-15 теңгені құрады. Бұл, ең алдымен әлемдік нарықтағы дағдарыстан туындаған Қазақстанның банк жүйесінің дағдарысы туралы қауесеттерге негізделген еді.

Айырбастау пункттеріндегі теңгенің ауытқуы биржалық бағаммен бүкіл байланысын жойды. Ағымдағы ахуал банктердегі дағдарыс туралы, банктердің сыртқы міндеттемелер бойынша ауқымды төлем сомаларының қажеттігі және т.б. туралы қауесеттердің пайда болуымен асқына түсті. Бұл ретте, қауесеттер көптеген жағдайларда не расталмайды, не барынша әсірелеп көрсетілді.

Тағы бір ықтимал себеп Қазақстан Республикасының Кеден кодексіне толықтырулардың енгізілуі болды, оларға сәйкес қолма-қол шетел валютасын әкелу, заңнамада кеден декларациясын ресімдеу көзделмеген елдерді қоспағанда, жіберуші елдің жүк-кеден декларациясымен қоса жүргізілуі тиіс.

Көрсетілген жаңа талаптарды ескере отырып, қолма-қол шетел валютасын әкелу кезінде қазақстандық банктердің көпшілігінде талап етілетін кеден құжаттарын ұсынуға, және тиісінше айырбастау пункттерін қолма-қол шетел валютасымен қамтамасыз етуге байланысты проблемалар туындады.

Ұлттық Банк қолма-қол шетел валютасы нарығында болып жатқан ахуалдарды мұқият қадағалауда және халықты дүрбелең көңіл-күйге ілеспеуге шақырады.

2007 жылғы 6 қыркүйектегі жағдай бойынша Қазақстан Қор биржасындағы айырбас бағамы 2007 жылғы 29 тамыздағы 1 АҚШ доллары үшін 126,25 теңге болған бағаммен салыстырғанда 3 теңге 31 тиынға (2,6%) нығайып, 1 АҚШ доллары үшін 122,94 теңге болды.

Айырбастау пункттеріндегі ахуал қазіргі кезде тұрақтанды.

4. Мемлекеттік бағалы қағаздар нарығы. 2007 жылғы тамызда *Қаржы министрлігі* жалпы сомасы 2,3 млрд. теңгеге инфляция бойынша индекстелген 6 жылдық МУИКАМ және 15 жылдық ұзақ мерзімді жинақ МЕУЖКАМ орналастырды. Орналастырылған бағалы қағаздар бойынша тиімді кірістілік инфляция деңгейінен жоғары, тиісінше 0,5% және 1,0% болды

Бұл ретте 2007 жылғы тамызда мемлекеттік бағалы қағаздарды өтеу 1,5 млрд. теңгені құрады. Нәтижесінде Қаржы министрлігінің айналыстағы бағалы қағаздарының көлемі тамыздың аяғында өткен айдағымен салыстырғанда аз ғана - 0,5% өсіп, 449,0 млрд. теңгені құрады.

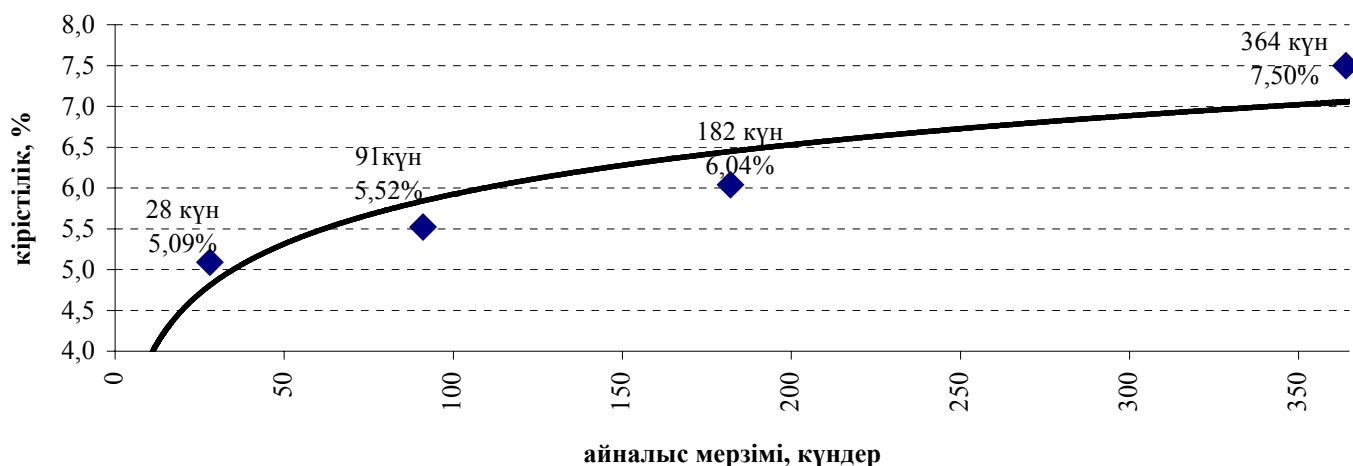
Ұлттық Банктің ноталар эмиссиясының көлемі 2007 жылғы шілдемен салыстырғанда 2007 жылғы тамызда 54,5 млрд. теңгеге азайып, 4,9 есе төмендеді.

Қысқа мерзімді ноталардың кірістілігі шілдедегі 5,36%-дан тамызда 6,83%-ға дейін көтерілді. Бұл ретте кірістіліктің «дұрыс» қисығы сақталуда, бұл ретте айналыс мерзімі неғұрлым ұзақ ноталар неғұрлым жоғары кірістілікке ие (2 график).

Тамызда сыйақылар бойынша төлемдерді ескере отырып, Ұлттық Банктің ноталарын өтеу мерзімінен бұрын өтеуді қоса алғанда 394,0 млрд. теңгені құрады.

2007 жылғы тамыздың аяғында айналыстағы ноталардың көлемі шілдедегімен салыстырғанда 36,8% азайып, 537,8 млрд. теңгені құрады.

Ұлттық Банктің қысқа мерзімді ноталары кірістілігінің қисығы

Айналыстағы ноталардың күрт төмендеуі әлемдік дағдарыстардан туындаған екінші деңгейдегі банктердің қысқа мерзімді өтімділігіне байланысты туындаған проблемалары себепші болды, нәтижесінде Ұлттық Банк қысқа мерзімді өтімділікті толықтыру үшін қысқа мерзімді ноталар эмиссиясының көлемін азайтты, сондай-ақ кейбір банктердің бастамасы бойынша оларды мерзімінен бұрын өтеді.

2007 жылғы тамызда кері репо операцияларының көлемі 401,9 млрд. теңгені құрады, Қаржы министрлігінің бағалы қағаздарын сатып алу бойынша операциялардың көлемі 40,8 млрд. теңгені құрады. Репо және Қаржы министрлігінің бағалы қағаздарын сату бойынша операциялар жүргізілген жоқ.

5. Банкаралық ақша нарығы. 2007 жылғы шілдеде банкаралық ақша нарығында банктердің өтімді қаражатты ұлттық валютамен орналастыру жөніндегі белсенділіктерінің төмендегені және шетел валютасымен орналастыру жөніндегі белсенділіктерінің ұлғайғаны байқалды.

2007 жылғы шілдеде 2007 жылғы маусыммен салыстырғанда орналастырылған банкаралық теңгедегі депозиттердің көлемі 43,3% төмендеп, 263,3 млрд. теңгені құрады. Орналастырылған банкаралық теңгедегі депозиттер бойынша сыйақының орташа алынған ставкасы шілдеде маусыммен салыстырғанда өзгермей, 5,05% болды.

Ұлттық Банктің екінші деңгейдегі банктерден тартқан депозиттерінің көлемі шілдеде маусыммен салыстырғанда 56,9% төмендеп, 149,7 млрд. теңгені құрады. Орналастырылған депозиттер бойынша сыйақының орташа алынған ставкасы маусыммен салыстырғанда өзгермей 4,50% құрады.

2007 жылғы шілдеде валюталық қарыз алудың банкаралық нарығында доллармен орналастырылған депозиттердің көлемі маусым айымен салыстырғанда 13,3% өсіп, 13 млрд. АҚШ доллары болды. Доллармен орналастырылған депозиттер бойынша сыйақының орташа алынған ставкасы 2007 жылғы шілдеде маусыммен салыстырғанда 5,46%-дан 5,51%-ға дейін көтерілді.

Банкаралық қарыз алудың басқа түрлері бойынша операциялар елеусіз көлемде жүргізілді.

6. Депозит нарығы. Резиденттердің банк жүйесіндегі депозиттерінің жалпы көлемі 2007 жылғы шілдеде 2007 жылғы маусым айымен салыстырғанда 3802,2 млрд. теңгеге дейін 2,9% өсті (2006 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда 23,6%). Занды тұлғалардың депозиттері 2350,3 млрд. теңгеге дейін 0,4% өсті, жеке тұлғалардың депозиттері 1451,9 млрд. теңгеге дейін 7,2% ұлғайды.

2007 жылғы шілдеде ұлттық валютадағы депозиттер 2784,7 млрд. теңгеге дейін 0,8% төмендеді, шетел валютасындағы депозиттер 1017,5 млрд. теңгеге дейін 14,6% өсті. Нәтижесінде теңгедегі депозиттердің үлес салмағы 76,0%-дан 73,2%-ға дейін төмендеді.

Халықтың (резиденттерді қоса алғанда) банктердегі салымдары бір айда 1467,2 млрд. теңгеге дейін 7,2% ұлғайды. 2007 жылғы шілдеде халықтың салымдары құрылымындағы теңгедегі депозиттер 1098,2 млрд. теңгеге дейін 7,1% өсті, ал шетел валютасындағы депозиттер 369,1 млрд. теңгеге дейін 7,2% артты. Нәтижесінде теңгедегі депозиттердің үлес салмағы 74,9%-дан 74,8%-ға дейін төмендеді.

Банктердің депозиттер бойынша ставкалар динамикасы мынадай өзгерістермен сипатталды. 2007 жылғы шілдеде банктік емес заңды тұлғалардың теңгедегі мерзімді депозиттері бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 4,0% (2007 жылғы маусымда – 4,5%), ал жеке тұлғалардың депозиттері бойынша 10,5% (10,5%) құрады.

7. Кредит нарығы. Банктердің экономикаға кредиттері бойынша негізгі борыштың жалпы көлемі 2007 жылғы маусыммен салыстырғанда 2007 жылғы шілдеде 4,7% (жыл басынан бері – 46,6%) өсіп, 6875,9 млрд. теңгені құрады.

Ұлттық валютадағы кредиттер бір айда 6,3% ұлғайды және 3833,8 млрд. теңгені құрады, ал шетел валютасындағы кредиттер 3042,2 млрд. теңгені құрай отырып, 2,7% ұлғайды. Нәтижесінде теңгедегі кредиттердің үлес салмағы 2007 жылғы маусыммен салыстырғанда 54,9%-дан 55,8%-ға дейін артты.

Ұзақ мерзімді кредиттер 5428,6 млрд. теңгені құрап, 6,0% өсті, ал қысқа мерзімді кредиттер 1447,3 млрд. теңгені құрап, 0,1% артты. Нәтижесінде ұзақ мерзімді кредиттердің үлес салмағы 78,0%-дан 79,0%-ға артты.

Заңды тұлғаларға берілген кредиттер шілдеде 3,3% ұлғайып, 4483,3 млрд. теңгені құрады, ал жеке тұлғаларға берілген кредиттер 2392,6 млрд. теңгені құрап, 7,4% ұлғайды. Нәтижесінде жеке тұлғаларға берілген кредиттердің үлес салмағы 33,9%-дан 34,8%-ға артты.

Банктердің шағын кәсіпкерлік субъектілеріне берген кредиттері маусыммен салыстырғанда шілдеде 1394,4 млрд. теңгені құрай отырып, 6,3% (жыл басынан бері – 61,9%) ұлғайды.

Салалар бойынша алғанда экономиканың сауда (21,5%), құрылыс (16,2%), өнеркәсіп (9,5%) және ауыл шаруашылығы (3,6%) сияқты салалары неғұрлым белсенді кредиттелді.

2007 жылғы маусыммен салыстырғанда 2007 жылғы шілдеде жеке тұлғаларға ұлттық валютамен берілген кредиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы өзгерген жоқ және ол 16,7% құрады, ал заңды тұлғаларға берілген кредиттер 12,8%-дан 13,0%-ға артты.

8. Экономиканың нақты секторы кәсіпорындарының 2007 жылғы II тоқсандағы мониторингінің нәтижелері. Ағымдағы жылдың шілде айында мониторингке 1497 кәсіпорын қатысты. Алынған пікіртерім нәтижелері 2007 жылғы II тоқсанда елдегі қалыптасқан экономикалық ахуал туралы мынадай тұжырым жасауға мүмкіндік береді:

Кәсіпорындардың шаруашылық жүргізу жағдайы тұтастай алғанда жақсара түсуде.

Сұралған кәсіпорындардың көпшілігінің шаруашылық қызметіне бұрынғыша, теңгенің АҚШ долларына, еуроға және Ресей рубліне (тиісінше - 71,8%, 72,6%, 74,1%) бағамының ағымдағы өзгерісінің теріс әсері болған жоқ.

Теңгедегі кредиттер бойынша (13,7%) және сол сияқты шетел валютасындағы кредиттер бойынша (12,0%) орташа пайыздық ставкалар шамалы төмендеді. Банктердің кредиттерін өз қызметін қаржыландыру үшін сұралған кәсіпорындардың 36,2% (бұл 2007 жылғы I тоқсанмен салыстырғанда 2,1% көп) пайдаланған, бұл негізінен өнеркәсіп, сауда және құрылыс кәсіпорындары.

Кәсіпорындардың басым көпшілігі (93,1%) банктер көрсететін қызметке деген қажеттілігінің қанағаттанарлық дәрежесінің қалыпты деңгейін көрсетті.

Кәсіпорындардың экономикалық жағдайы жақсарды, бірінші кезекте, дайын өнімге деген сұраныстың өсуі және кәсіпорындардың іскерлік белсенділігінің өсуі нәтижесінде. Айналым қаражатын қаржыландыру құрылымында көптеген кәсіпорындарда (81,0%) меншікті қаражатының басым болуы жалғасуда, бұл ретте банктің кредиттерін айналым қаражатын қаржыландыру үшін пайдаланатын кәсіпорындар үлесі аздап азайды (28,4% дейін).

Сонымен бірге өнімнің өзіндік құнының өсуі салдарынан кәсіпорындардың қаржылық жағдайының жақсаруының кейбір бәсеңдеуі болды. Дегенмен, осыған қарамастан, кәсіпорындар айтарлықтай инвестициялық белсенділігін көрсетті: банктердің кредиттерін, меншікті қаражаттарын

және басқа көздерді пайдаланған кәсіпорындардың саны тиісінше 12,1%, 59,3 және 4,5% ұлғайды, бұл ретте инвестицияларды қаржыландыруды жүзеге асырмайтын кәсіпорындардың үлесі 31,6% дейін төмендеді.

Айналым қаражатын қаржыландыру көздерінің құрылымындағы сияқты экономикадағы инвестицияларды қаржыландыру көздерінің құрылымында да меншікті қаражат басым. Банктердің инвестицияларды қаржыландыруға кредиттерін басқа салалармен салыстырғанда өндіруші өнеркәсіптің кәсіпорындары көп пайдаланады, «Электр энергиясын, газды және суды өндіру және бөлу» саласының кәсіпорындары меншікті қаражатын пайдалануды дұрыс көреді. Сауда кәсіпорындары инвестицияларды қаржыландырудағы белсенділігі неғұрлым төмен болды: қаржыландыруды жүзеге асырмаған кәсіпорындардың үлесі 2007 жылғы II тоқсанда 43,8% құрады.

Нақты сектор капиталының құрылымы ағымдағы активтердің өтімділігін қамтамасыз ету тұрғысынан алғанда оң күйінде қалып отыр: ағымдағы активтер ағымдағы міндеттемелерді толық жабады – ағымдағы өтімділік коэффициент 2,06 құрайды, төлем қабілеттілігінің деңгейі қалыптыдан жоғары болып отыр (2,0).

Дайын өнімнің, шикізаттың және материалдардың бағалары өсе түсуде. Бұл бірінші кезекте шикізат пен материалдардың бағаларына қатысты: кәсіпорындардың көпшілігі, бұрынғыша бағалардың өскенін (61,3%) және тек 1,3% ғана төмендегенін атап көрсетуде. Бұл өткізілген өнімнің өзіндік құнының ұлғаюына себепші болды, бұл бірінші кезекте ел экономикасындағы сату рентабелділігінің 45,5% дейін төмендеуіне алып келді (салық салынғанға дейінгі пайда бойынша). Кәсіпорындар мониторингінің белгіленген индикаторлары экономикадағы инфляцияның монетарлық емес факторларының әсер етуінің белгілі бір дәрежеде өсіп отырғанын растайды.

2007 жылғы III тоқсанда баға динамикасының айтарлықтай жақсаруы күтіледі: шикізат пен материалдар бағасының өсуін күтетін кәсіпорындардың үлесі 48,6% және дайын өнім бағасының өсуін күтетін кәсіпорындардың үлесі 25,4% дейін төмендейді.

9. Әлемдік нарықтардағы дағдарысқа баланысты (АҚШ-тағы ипотекалық дағдарыс) Ұлттық Банк қабылдаған шаралар.

АҚШ-тағы ипотекалық нарықтың дағдарысынан туындаған халықаралық қаржы нарықтарындағы тұрақсыздық екінші деңгейдегі банктердің қысқа мерзімді өтімділігінің проблемаларын туындатып, қазақстандық қаржы секторына да белгілі бір мөлшерде әсерін тигізді. Алайда, тұтастай алғанда, банктердің, әсіресе ірі қазақстандық банктердің бұл жағдайды реттеу қолынан келеді, сондықтан қалыптасып отырған жағдайды «дағдарыс» деп атауға әлі ертерек.

Дегенмен, жағдайды жұмсарту үшін Ұлттық Банк банктердің өтімділігін жеткілікті деңгейде ұстау жөнінде шаралар қабылдады.

Ұлттық Банк қысқа мерзімді өтімділікті толтыру үшін мемлекеттік бағалы қағаздарды кепілдікке салып, кері РЕПО операцияларын едәуір ұлғайтты. 2007 жылғы тамызда Ұлттық Банк екінші деңгейдегі банктермен 401,9 млрд. теңге көлемінде кері РЕПО операцияларын жүргізді. Бүгінгі күні РЕПО операцияларына кепілге қабылданатын қаржы құралдарының тізбесін кеңейту мүмкіндігі қарастырылуда.

СВОП операциялары айтарлықтай ұлғайтылды. Бұл операциялар шетел валютасы, сондай-ақ банктердің Ұлттық Банктегі корреспонденттік шоттарындағы еркін айырбасталатын валютадағы қалдықтар кепілге салынып жүргізіледі. 2007 жылғы тамызда валюталық СВОП операциялары баламасында 469,6 млрд. теңгені құрады.

Кері РЕПО және СВОП бойынша кредиттер негізінен 7 күнге беріледі. Жалпы алғанда, мерзімі бір күннен («овернайт») бір айға дейінгі кредиттерге жол беріледі.

Бұдан басқа, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің банктік заемдар беру ережесіне өзгерістер енгізілді, оған сәйкес банктерге қысқа мерзімді заемдар берген кезде кепілге банктердің Ұлттық Банктегі корреспонденттік шоттарындағы ұлттық валютадағы ақша қалдықтары қоса кіргізіледі.

Корреспонденттік шоттардағы ақша қалдықтары кепілге салынатын банктік заем лимиті бастапқыда қалдықтардың заем сұралған күнгі 70%-нан аспайтын және ең төменгі резервтік талаптар қалыптасуының соңғы кезеңіндегі орташа қалдықтардың 70%-нан аспайтын мөлшерде белгіленді, ал ағымдағы жылғы 3 қыркүйектен бастап бұл лимиттер 50%-ға дейін төмендеді.

Банктерге өтімділік беру сондай-ақ мемлекеттік бағалы қағаздар сатып алу арқылы жүзеге асырылды. 2007 жылғы тамызда мемлекеттік бағалы қағаздар сатып алу көлемі 40,8 млрд. теңгені құрады.

Қысқа мерзімді ноталар шығару көлемі және банктердің Ұлттық Банктегі депозиттерінің көлемі айтарлықтай қысқарды. Жекелеген жағдайларда Ұлттық Банк өздерінің ноталарын коммерциялық банктердің бастамасы бойынша мерзімінен бұрын өтеді (85,0 млрд. теңге). Жыл басынан бері банктердің Ұлттық Банктегі депозиттері бойынша қалдықтар 2 4,6 млрд. теңгеге жетіп, 8,6 есе төмендеді.

Нәтижесінде Ұлттық Банк 2007 жылғы тамызда 1 300 млрд. теңгеден немесе 10 млрд. долл. астам өтімділік берді.

Сондай-ақ екінші деңгейдегі банктердегі қысқа мерзімді өтімділік проблемаларын ескере отырып, Ұлттық Банк Басқармасы 2007 жылғы тамызда болған отырысында ең төменгі резервтік талаптар туралы ережеге өзгерістер енгізді, сондай-ақ жаңа нормативтік ең төменгі резервтік талаптарды (5% және 10%) қолданысқа енгізу мерзімін 2007 жылғы 29 тамыз – 2007 жылғы 9 қазан аралығына ауыстыру туралы шешім қабылдады.

Бұл шаралар ең төменгі резервтік талаптарды «жұмсартуға» көмектесетін болады.

10. Ұлттық қордың шоттарындағы ақша қаражаты. 2007 жылғы қыркүйекте Қазақстан Республикасы Ұлттық қорының (бұдан әрі – Қор) шоттарындағы айырбасталуы тиіс сома ұлттық валютамен **74,6 млрд. теңгені** құрады.

Қордың активтерін айырбастау және қайта айырбастау ережесіне сәйкес Ұлттық Банк Қордың ақшасын одан әрі инвестициялау мақсатында 2007 жылғы қыркүйекте осы соманы рұқсат етілген қаржы құралдарына айырбастайды. Ол Ұлттық Банктің алтынвалюта активтерінен шетел валютасын немесе шетел валютасындағы қаржы құралдарын операциялар жүргізген күні Ұлттық Банк белгілеген ресми бағам бойынша сату немесе шетел валютасын ішкі валюта нарығында операциялар жүргізген сәтте қалыптасқан бағам бойынша теңгеге сатып алу арқылы айырбасталуы мүмкін.

Бұл ретте Қордың шотына теңгемен түскен түсімдер кепілдік берілген трансферттің бекітілген көлеміне сәйкес ағымдағы айдың аяғында немесе келесі айдың басында жүзеге асырылатын Қордың кепілдік берілген трансферттер түріндегі шығыстары үшін жеткілікті сома жинақталғанға дейін айырбасталмайды.

11. Ұлттық Банктің ноталарын шығарудың 2007 жылғы қыркүйектегі графигі.

2007 жылғы қыркүйекте Ұлттық Банк Графикке сәйкес қысқа мерзімді ноталардың 5 аукционын өткізеді. 31 тамызда болады деп жарияланған аукцион 2 қыркүйекке ауыстырылды. Ағымдағы жағдайды ескере отырып ұзақ мерзімді ноталар шығаруға мораторий жарияланды.

Күні	Айналыс мерзімі, күндер	Шығарудың жарияланған көлемі, млрд. теңге
02.09.2007	26	100
07.09.2007	28	100
14.09.2007	28	100
21.09.2007	28	100
28.09.2007	28	100